

Srećko Novaković,
Dragan Vukasović

BEZBEDNOSNI ASPEKTI SPORTSKIH TAKMIČENJA

1. BEZBEDNOSNI ASPEKTI SPORTSKIH TAKMIČENJA

Društveni sukobi kao jedna od velikih bezbedonosnih, politikoloških i socioloških tema, nametnuli su se kao prioritetan teorijski problem i to prvenstveno logikom istorijskih događanja.

U svetlu te matrice mišljenja, danas se čuju zabrinjavajuće konstatacije analitičara koji smatraju da “ako je period hladnog rata bio obeležen nekim oblicima izvesnosti i stabilnosti, aktuelni međunarodni poredak odlikuje velika nestabilnost, čak i kaos”.¹

Pokušaj utvrđivanja krajnjih uzroka društvenih sukobljavanja kao i pokušaj njihove sistematizacije predstavlja jedan od prioriternih predmeta sociološko-politikološke i bezbedonosne misli. To iz razloga što se nastavilo sa trošenjem više milijardi dolara dnevno za potrebe sve sofisticiranijeg naoružanja i održavanja vojne sile razvijenih zemalja.

Istovremeno, širom nerazvijenog dela sveta došlo je do umnožavanja međudržavnih ali i radikalizacije unutrašnjih etničkih, međjukonfesionalnih i paraverskih sukoba, narastanja radikalnih ideologija, sve češćeg vojnog intervenisanja velikih sila i njihovih vojno-političkih saveza u cilju uvođenja demokratije i poštovanja ljudskih prava. Sve to, u epohi liberalne demokratije, praćeno je bezbednosnim pretnjama koje se prenose na sportska takmičenja.

2. ČINIOCI KONFLIKTA

Istorijsko iskustvo, kao i društvena stvarnost, omogućava utvrđivanje nekih činilaca koji su u pozadini konfliktnih situacija, i koji deluju motivaciono, pre svega na individualnom, a potom i na grupnom i širem društvenom planu i transformišu konfliktnu situaciju u otvoren sukob. Ti činioци su unutar jednog društva, u prvom redu: bogatstvo, vlast i društveni status. Oni se iskazuju kao osnovne vrednosti i glavni, neposredni izvori konflikata u svakom istorijski poznatom društvu. Pri tom, protekom većeg dela istorije prioritet tih vrednosti se menjao i modifikovao, ali je njihova sadržajna i motivaciona strana do danas ostala ista.

Bogatstvo je jedan od neposrednih uzroka društvenih konflikata u svakoj istorijskoj epohi, bilo u smislu njegovog sticanja, očuvanja, ili (pre)raspodele. Posedovanje i raspolaganje najpre materijalnim a potom i duhovnim i socijalnim resursima bilo je uzrok velike socijalne diferencijacije još u praskozorje civilizacije, a koja se danas manifestuje kao klasna podvojenost. Bogatstvo i posedovanje javljaju se kao socijalno-

¹ Rosenau, J. N., *Ominous Tensions in a Globalizing World – Im: Conference on International Relations, Middle East Technological University, Ankara, Turkey, July 3, 2002.*

psihološka činjenica i snažan društveni stimulans, jer pojedincima i društvenim grupama daju drugačiji odnos prema životu i svetu, šireći osećanje privilegovanosti i veće mogućnosti izbora. U tom smislu, bogatstvo se može javiti kao uzrok različitih stremljenja, sučeljavanja, antagonizama i konflikata na nivou pojedinaca, društvenih grupa, pa i država.

Sa bogatstvom su u tesnoj vezi *vlasništvo i vlast*. U arhaičnim predgradjanskim sistemima oni su bili spojeni: vlast kao nasilje (prinuda), bila je ugrađena u kontekst proizvodnih odnosa i ispoljavala se kroz oblike vanekonomske zavisnosti. Robovlasnici i feudanci su bili podjednako nosioci kako vlasništva i bogatstva tako i vlasti. Počev od kapitalizma bogatstvo, vlasništvo i vlast se funkcionalno razdvajaju. Divergenciju tih načela konstatuje i Lejnovo pravilo. Na suštinskom nivou se “vlast i vlasništvo mogu razdvojiti na izvesno vreme, ali se nikada ne mogu zauvek razdvojiti, pošto će vlasništvo, shvativši koliko je takvo razdvajanje bolno, odmah kupiti vlast ili će vlast osvojiti vlasništvo, a time i bogatstvo”, kako to ističu pojedini autori.² Zbog toga je borba za bogatstvo, vlasništvo i vlast na širem društvenom planu često neposredan i krajnji uzrok socijalnih borbi.

Cilj vlasti je u tome da se neposrednim ili posrednim uticajem na ljude, njihovim ujedinjavanjem ili razjedinjavanjem: prvo, odupre destruktiji, krizi, nazadovanju, kao i da se neutralizuju napetosti, antagonizmi i sukobi: drugo, omogući maksimum stabilnosti društvene celine i doprinese njenom usavršavanju, jačanju i napretku.

U osnovi vlasti su moć, uticaj i status autoriteta, koji omogućavaju u prvom redu kontrolu raspodele resursa, informacija, učešće u donošenju ili usvajanju odluka i rešenja, upravljanje legitimnom silom.³

Mada postoje različiti oblici vlasti sa stanovišta društvenih konflikata i njihovih uzroka najznačajnija je politička vlast.

Društveni status po svojoj prirodi ima karakter pretpostavljenih vrednosti, koje po apstraktnim hijerarhijskim pravilima poseduje onaj ko zauzima određeno mesto u socijalnoj strukturi.⁴ U savremenoj sociologiji, a posebno onoj koja se razvija u Americi, glavnim statusnim karakteristikama smatraju se bogatstvo, moć i prestiž. Visoko vrednovan društveni status, iako zavisi od ličnih osobina i sposobnosti svakog pojedinca, retko se postiže bez moći ili podrške vlasti i bogatstva, pa se u izvesnoj meri pokazuje i kao neposredan uzrok i snažan motiv socijalnih konflikata, bilo za njegovo sticanje ili preraspodelu. U smislu sticanja statusa, posebno razvojem kapitalizma, moć i bogatstvo se pojavljuju kao sredstvo za postizanje još većeg bogatstva i uvažavanja, čime društveni status postaje prenosiv i pokretan, a ne samo nasledan ili fiksiran za posed kao u feudalizmu. Medjutim, u odgovarajućem društvenom statusu akumuliraju se i bogatstvo i (moć) vlast. Time konflikt za vlast i bogatstvo najčešće počinje kao boraba

² Peterson, M., Democracy, Liberty and Property, in: The State Constitutional Conventions of the 1820, Indianapolis, 1966, strana 338.

³ Zdravomislov, B., Sociologija konflikata, Aspekt pres, Moskva, 1996, strana 126.

⁴ Mandra, A., Osnovi sociologije, Pariz, 1996, Podgorica, 2001., strana 168.

za status – reputaciju, ili suprotno kao diskreditovanje onih koji već poseduju željeni društveni status.

3. UTICAJ EKONOMSKIH I KULTURNIH FAKTORA NA KONFLIKTE

Ekonomski faktori, posebno u društvima sklonim čestim reformama političko-ekonomskih sistema, bitno doprinose nastanku različitih međugrupnih i unutargrupnih konflikata. Takodje postojanje ili odsustvo konsenzusa između osnovnih društvenih klasa u pogledu moći i preraspodele novostvorene vrednosti čini značajan momenat društvene napetosti, antagonizma i konflikata. U tom smislu se dva ekonomska faktora javljaju kao najčešći potencijalni uzroci unutrašnjih društvenih sukoba:

- a) ekonomske depresije i krize; i
- b) diskriminatorni ekonomski sistemi;

a) *Ekonomске depresije* i krize kao i procesi modernizacije, kako je to odavno utvrdila društvena teorija, zakonomerno proizvode različite društveno-ekonomske probleme koji mogu da doprinesu stvaranju kriznih žarišta, unutardruštvenim i međudržavnim tenzijama.

b) *Diskriminatorni ekonomski sistemi*, bilo da vrše diskriminaciju na regionalnoj, klasnoj ili etničkoj osnovi, mogu generisati intenzivnu društvenu frustraciju, napetost i nezadovoljstvo

Kultura je ne samo pogodan okvir za razvoj i saradnju nego i za pozadinu i plodno tlo za različite borbe i neprijateljstva. Kao takva, kultura daje sliku sveta manje ili više zajedničku za sve pripadnike kulturnog kolektiviteta. Kako ističu istraživači, “takva nasledjena slika sveta koja se njom prenosi često sadrži gotove definicije nas i njih, zapravo ona govori ko je drugačiji i ko je tuđ, ko je prijatelj, a ko neprijatelj. Opisi su najčešće veoma uprošćeni, emocionalno obojeni i krajnje labavo povezani sa stvarnošću. Osim toga, slika sveta koju zajednička kultura predaje najčešće sadrži istoriju kolektiviteta u vidu uprošćene mitologije kojom se podela na nas i njih produbljuje, opravdava i pojačava”. Na taj način kulturne teme pojavljuju se kao polazište i ponudjeno opravdanje za sukobe među grupama, posebno među nacijama i veroispovestima.

Kulturne teme se pojačavaju svesno stvorenim ideologijama, a upravo kroz te ideologije političke stranke i pokreti nastoje da koriste kulturno nasledjene predstave i stereotipe. Tako se kultura i ideologija često međusobno pothranjuju. S druge strane, i mas-mediji na sličan način crpe svoju moć iz predstava i stereotipa uvreženih u kulturnoj matrici i na taj način ih pojačavaju radi rasplamsavanja konflikata, a posebno onih međujetničkih. Istovremeno mediji dodatno pojačavaju predstavu o neprijatelju, koju je svaka strana već izgradila o onoj drugoj.

U literaturi koja proučava konflikte identifikovana su dva kulturna i perceptualna faktora koji su veoma značajni u izazivanju unutrašnjih društvenih sukoba. Prvi je ili nepravda ili kulturna diskriminacija nad manjinama, u smislu nejednake mogućnosti obrazovanja, pravna i politička ograničenja upotrebe i učenja jezika manjina, a tu su i pritisci na religijske slobode i slični oblici represije.

Drugi faktor je vezan za istoriju grupa i njihovim percepcijama o sebi i drugima. Mnoge grupe imaju legitimne razloge nezadovoljstva prema drugim grupama za zločine počinjene u bliskoj ili dalekoj prošlosti. Neke “drevne mržnje” imaju stvarne, legitimne istorijske osnove, koje proističu iz traumatizujućih istorijskih iskustava i koje se aktiviraju u određenim socijalnim okolnostima i najčešće rezultuju građanskim ratovima, genocidom, dugotrajnim neprijateljstvom i državnom dezintegracijom. Pojedine društvene grupe posebno etničke, imaju tendenciju da iskrive svoju sopstvenu istoriju, a da često satanizuju susede, rivale i protivnike. “Priče koje se usmeno prenose s generacije na generaciju postaju deo tradicije neke grupe. One se često iskrive i vremenom postaju preterane, a članovi grupe ih tretiraju kao prihvaćenu mudrost.”.

4. ZAKLJUČAK

Najveći broj značajnih opasnosti po državu ali i privatni sektor danas ne dolaze od strane jedne ili više suprotstavljenih država već od nedržavnih više-manje nekontrolisanih subjekata koji su se na ovaj ili onaj način domogli oružja, a kao sredstvo borbe za ostvarivanje svojih ciljeva izabrali su, recimo, terorizam u svakom njegovom obliku od klasičnog do sajberterorizma.

Zbog intenzivnih migracija, revolucije u komunikacijama, mogućnosti brzog putovanja, slobodnog protoka tehnologija, veće poroznosti granica, velikog jaza između različitih kultura, vera i ideologija, bezbednosni izazovi rizici i pretnje u sportu danas nisu samo prosti zbir činova ugrožavanja. One danas iako imaju isti naziv i isti cilj kao ranije sa sobom nose potpuno novu energiju ugrožavanja koja svojom snagom prevazilazi opasnosti koje su do sada bile poznate. Terorizam sedamdesetih godina i današnji terorizam imaju samo ime i cilj zajedničko, dok se njegovi dometi, destruktivnost, brutalnost i žrtve koje nose razlikuju u vrednostima koje se množe indeksom i više stotina puta. Danas dolazimo do novog pojma koji je već zaživeo u bezbednosnoj terminologiji, a to je pojam transnacionalne pretnje kojom nisu ugrožene samo države, međunarodna zajednica već i svaki njen deo pri čemu sportisti pretstavljaju značajan segment udara modernog terorizma.

Sledeća karakteristika savremene bezbednosne slike vezane za ponašanje i poslovanje sportskih kolektiva je za same službe i sisteme bezbednosti gde je u toku transformisanje snaga, službi i sistema bezbednosti novim bezbednosnim izazovima, rizicima i pretnjama. Svedoci smo sve češćeg priznanja najodgovornijih ljudi u vodećim zemljama sveta da je nova situacija zatekla, donekle, nespremne službe bezbednosti i da su kao takve doživele brojna iznenadjenja i učinila propuste jer je njihova organizacija, metod i sredstva rada bila usmerena na drugačije protivnike, a “neprijatelj” se pojavio u potpuno novom obliku. Naravno, da je to zahtevalo hitne i korenite promene i taj proces je u toku.

5. LITERATURA

1. Babić, B.: *Prelaz u tranziciju*, Prometej, Beograd, 1996
2. Bžežinski, Z.: *Američki izazov – Globalna dominacija ili globalno vodjstvo*, Politička kultura, Zagreb – CID, Podgorica 2004.

3. Grant, T., & Woods, A. : *New World Disorder – Relationships Worlduide in Early 21 Centry*, London, 2000.
4. Podunavac, M.: *Poredak – Konstitucionalizam – Demokratija*, Politeja, Čigoja štampa, 2006.
5. Rosenau, J.N.: *Ominous Tensions in a Globalizing World* – In: Conference on internatonal Relations, Middle East Technological University, Ankara, Turkey, Julu 3, 2002

SAFETY ASPECTS OF SPORTS COMPETITION

Sport, as an activity of public interest in contemporary conditions of life, has an important role in almost every state. Financial and security of participation of the state in the sports field, through the budgets of all levels are important issues regardless of the status and relationships of government and non-governmental organizations and sports associations. Cooperation and clear definition of security responsibilities between public authorities and sports clubs is essential and widely accepted phenomenon. The causes of conflict in sport competitions are polyvalent. It affects the study of this type of security phenomena that must be approached from different aspects. The causes of conflict in sports competitions may be direct and indirect, structural, economic - social, political and cultural - perceptual. All together they contribute to the occurrence of conflict and measuring the occurrence and development of modern security phenomenon in sport competitions.

Key words: sports competition, conflict, security, appearance.

„Vijesti“, 15. april 2011.

**KONFERENCIJA ITALIJANSKOG
OLIMPIJSKOG KOMITETA**

I naši za katedrom

Na trodnevnoj konferenciji CONI-ja (italijanski olimpijski komitet, regionalni ogranak Sicilija), koja danas počinje u Palermu, i Crna Gora će imati dvojicu predavača. Duško Bjelica i Stevo Popović sa Fakulteta za sport i fizičku kulturu u Nikšiću i Georgi Georgijev sa skopskog Univerziteta "Kirilo i Metodije" imaće zajedničku temu	(naučni rad). Planirano je, inače, da se održi 27 plenarnih izlaganja. Na Siciliju stižu autori iz 15 država. Uz našu zemlju i Makedoniju, te domaćina Italiju svoje predstavnike imaju i Velika Britanija, Iran, Kanada, Portugal, Tunis, Turska, Francuska, Švedska, SAD, Danska, Španija i Brazil. D. P.